

Альона Григоруک

слухач магістерської програми

Науковий керівник: к.е.н., доцент Белова І. М.

Тернопільський національний економічний університет

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Зовнішньоекономічна діяльність стає усе більш важливим чинником розвитку економіки господарства і економічної стабілізації нашої країни. Зараз немає практично жодної галузі в промислово розвинених країнах, яка не була б залучена в сферу зовнішньоекономічної діяльності.

Треба відмітити, що стаття 7 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» встановлює принципи, завдяки яким досягається відповідність регулювання зовнішньоекономічної діяльності з метою:

- забезпечення збалансованості економіки та рівноваги внутрішнього ринку України;
- стимулювання прогресивних структурних змін в економіці, в тому числі зовнішньоекономічних зв'язків суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності України;
- створення найбільш сприятливих умов для залучення економіки України в систему світового поділу праці та її наближення до ринкових структур розвинутих зарубіжних країн.

Зовнішньоекономічна діяльність – діяльність суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, побудована на відносинах між ними, що має місце як на території України, так і за її межами [8, с. 211].

Метод управління зовнішньоекономічною діяльністю – це сукупність способів, прийомів та засобів державного впливу на зовнішньоекономічну діяльність [2, с. 56].

Управління зовнішньоекономічною діяльністю дозволяє вирішувати наступні завдання:

- 1) придбавати за допомогою імпорту товари і послуги, яких не в державі;
- 2) використовувати зовнішні ринки для продажу товарів, що експортуються, і послуг;
- 3) брати участь у світових інтеграційних економічних процесах;
- 4) розвивати науково-технічну і культурну співпрацю;
- 5) запозичувати передовий світовий досвід;
- 6) користуватися іноземними кредитами, інвестиціями;
- 7) підтримувати платіжний баланс країни [4, с. 78].

Вчений В.Л. Абрамов зазначає, що під зовнішньоекономічною політикою держави доцільно розуміти її цілеспрямовану діяльність щодо визначення режиму регулювання зовнішньоекономічних зв'язків та оптимізації участі країни в процесах поділу праці на міжнародному рівні [1].

Автор О.П. Гребельник вважає, що зовнішньоекономічна політика являє собою сукупність державних заходів цілеспрямованого характеру стосовно реалізації економічного потенціалу держави на рівні зовнішнього ринку, а також відносно задоволення вітчизняних потреб за рахунок товарів та послуг закордонних виробників [5].

Державне регулювання ЗЕД здійснюється за допомогою низки методів. Відповідно до загальної класифікації методів державного регулювання економіки розрізняють такі методи державного регулювання ЗЕД (табл. 1).

На усіх історичних етапах розвитку держави зовнішньоекономічна діяльність впливала на рішення економічних проблем на різних рівнях: господарства в цілому, окремих регіонів, об'єднань, підприємств. Як частина загальної структури державного господарства зовнішньоекономічна діяльність впливає на вдосконалення внутрішньогосподарських пропорцій, розміщення і розвитку виробничих сил. Ще жодній країні не вдалося створити здорову економіку, ізолювавшись від світової економічної системи [12, с. 117].

Державне регулювання зовнішньоекономічною діяльністю – це заснована на взаємовигідних економічних стосунках діяльність в області міжнародної торгівлі, рухи капіталів, міграції робочої сили, передачі технологій. У всіх країнах, особливо в країнах з перехідною економікою, де сталася широка лібералізація зовнішньоекономічної діяльності, її державне регулювання є об'єктивною необхідністю. Таке регулювання спрямоване на забезпечення захисту інтересів країни і суб'єктів її зовнішньоекономічної діяльності, створення для останніх рівних можливостей розвивати усі види

підприємницької діяльності і напряду використовувати прибутки і здійснювати інвестиції, на розвиток конкуренції і ліквідацію монополізму [9].

До головних цілей державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні відносяться:

- забезпечення збалансованості економіки і рівноваги внутрішнього ринку країни;
- стимулювання прогресивних структурних змін в економіці;
- створення найбільш сприятливих умов для залучення національної економіки в систему світового розподілу праці;
- наближення до ринкових структур розвинених зарубіжних країн.

Таблиця 1

Класифікація методів державного регулювання ЗЕД

Критерії	Методи	Характеристика методів
Форма впливу на суб'єкти ЗЕД	Економічні	Непрямий вплив, альтернатива поведінки для суб'єктів наявна, результати впливу непередбачувані
	Адміністративні	Прямий вплив, альтернативи поведінки для суб'єктів не існує, результати впливу є передбачуваними
Засіб впливу на суб'єкти ЗЕД	Правові	Встановлення обов'язкових для виконання юридичних норм (правил) поведінки суб'єктів
	Адміністративні	Прямий вплив держави на діяльність суб'єктів
	Економічні, у тому числі — фінансово-бюджетні; — кредитно-грошові	Вплив на економічні інтереси суб'єктів: — вплив на фінанси суб'єктів, — вплив на пропозицію грошей
Очікуваний результат впливу	Стимулюючі	Пожвавляють економічну активність суб'єктів
	Обмежуючі	Стримують економічну активність суб'єктів
Використання тарифу як засобу регулювання	Тарифні (митні)	Передбачають використання митного тарифу
	Нетарифні (не митні)	Не передбачають використання митного тарифу

Адміністративні методи безпосередньо впливають на господарські стосунки. Адміністративні методи доцільно застосовувати в умовах економічної нестабільності, зростання дефіциту і інфляції. Ними користуються, як правило, протягом короткого терміну з метою захисту економіки країни або її відродження через мобілізацію і оптимальне використання ресурсів. До них відносяться ембарго (повна заборона зовнішньоекономічної діяльності), ліцензування, квотування, специфічні вимоги до товару тощо. Економічні діють через ринковий механізм.

Економічні методи державного регулювання займають провідне місце в період стабілізації економіки. До них відносяться митні тарифи, збори, імпорتنі депозити (у області імпорту), пільгові кредити експортерам, гарантії, субсидії, звільнення від сплати податків тощо(в області експорту).

Важливу роль серед економічних методів регулювання зовнішньоекономічної діяльності грають валютні обмеження, які спрямовані на розширення або отримання розвитку зовнішньоекономічних зв'язків країни. Валютні обмеження охоплюють сферу зовнішньої торгівлі, рух капіталів і кредитів, переведення прибутків, податкових і інших платежів. У області зовнішньої торгівлі валютні обмеження вважають опосередкованим чинником.

З позицій конкретних засобів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності класифікація методів державного регулювання умовна, а зазначені методи є скоріш не альтернативними, а взаємодоповнюючими, тобто можуть поєднуватися, нашаровуватись один на один, оскільки один і той самий засіб (або здійснений за його допомогою заходу державного регулювання) може входити до складу різних методів. Наприклад, експортне мито одночасно входить до складу економічних і тарифних методів регулювання економіки, а підвищення його ставки належить до обмежувальних методів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності [10, с. 269].

На рівні підприємства зовнішньоекономічна діяльність спрямована на укладання та виконання контрактів з іноземними партнерами. Розвиток зовнішньоекономічної діяльності створює для підприємства нові можливості, такі як використання переваг міжнародного співробітництва та свобода у прийнятті рішень під час здійснення своїх виробничих завдань [6, с. 123].

В умовах ринкової економіки підприємства є основною ланкою зовнішньоекономічного комплексу країни. Це пов'язано з тим, що саме на підприємстві споживається продукція, яка вивозиться на експорт. На підприємстві, насамперед створюються конкурентні переваги як самого суб'єкта, так і

національної економіки в цілому. З даного приводу відомий американський економіст М. Портер писав: «на міжнародному ринку конкурують фірми, а не країни. Необхідно зрозуміти як фірма створює і утримує конкурентну перевагу, щоб усвідомити роль країни, у цьому процесі» [11].

Отже, механізм поєднання методів прямого і непрямого регулювання, правових, адміністративних і економічних може бути різним залежно від розвитку ринкових відносин, фінансової та економічної ситуації в країні. З розвитком ринкових відносин, залученням до процесу регулювання інститутів ринку методи прямого впливу (адміністративні), як правило, поступаються місцем опосередкованим (економічним) і відіграють другорядну роль. Використання їх стає доцільним тоді, коли ринковий механізм та економічні засоби державного регулювання економіки виявляються не достатніми або діють надто повільно.

З позицій конкретних засобів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності наведена класифікація методів державного регулювання умовна, а зазначені методи є скоріше не альтернативними, а взаємодоповнюючими, тобто можуть поєднуватися, нашаровуватись один на одного, оскільки один і той самий засіб (або здійснений за його допомогою захід державного регулювання) може входити до складу різних методів. Наприклад, експортне мито одночасно входить до складу економічних і тарифних методів регулювання економіки, а підвищення його ставки належить до обмежувальних методів і в державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Список використаних джерел

1. Абрамов В.Л. Мировая экономика : учеб. пособ. / В.Л. Абрамов. М.: Дашков и К, 2006. 312 с.
2. Белова І. М. Тенденції гармонізації та стандартизації обліку до міжнародних стандартів обліку і звітності. „Глобальні та національні проблеми економіки”, Вип. 3, Миколаїв. 2015. С. 821-826.
3. Белова І. М. Особливості економічного розвитку та експортних можливостей агропромислових підприємств. Молодий вчений: науковий журнал. Херсон, № 6 (46). 2017. С. 410 – 414.
4. Борисенко О.П. Внешнеэкономическая политика государства: концепция, стратегия, механизмы реализации : монография. Донецк: Юго-Восток, 2012. 404 с.
5. Гребельник О.П. Основи зовнішньоекономічної діяльності : підручник. К. : Центр учбової літератури, 2008. 432 с.
6. Зосимова Ж.С. Проблеми та умови покращення зо-внішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств. Економіка. Управління. Інновації. 2013. Вип. 2 (10). С. 119–124.
7. Кравченко В.Л. Внешнеэкономическая деятельность: организация, управление, прогнозирование. Донецк: Донеччина, 2015. 496.
8. Мазаракі А.А. Зовнішньоторговельні аспекти конкурентної політики України в умовах СОТ: монографія; за заг. ред. А.А. Мазаракі. Київ, 2008. 309 с.
9. Письмаченко Л.М. Державне управління зовнішньоторговельною діяльністю в умовах інтеграції України у світовий економічний простір: механізми регулювання та контролю: дис. ... доктора наук з держ. упр. : 25.00.02 –механізми державного управління. К., 2008. 366 с.
10. Покрещук О. О. Правове регулювання міжнародної торгівлі у контексті норм і правил ГАТТ/СОТ. К. : Зовнішня торгівля, 2003. 512 с.
11. Портер М. Международная конкуренция : Пер. с англ. / под. ред. В.Д. Щетинина. М.: Международные отношения, 1999. 896 с.
12. Система ключових індикаторів результативності діяльності органів Міністерства доходів і зборів України: монографія / Є.В. Брикун, А.М. Вдовиченко, А.І. Зубрицький [та ін.] ; за заг. ред. А.М. Вдовиченка. К.: Алерта, 2013. 336 с.